

GAZZİZÂDE ABDÜLLATİF'İN KALEMİNDEN BURSA DERGÂHLARI

*Hasan Basri ÖCALAN**

ÖZET

Bursa Osmanlı tarihinde önemli yeri olan şehirlerden birisidir. İstanbul'un fethiyle birlikte bu önem ikinci dereceye düşmüş ise de, diğer şehirlere nazaran belli bir derece devam etmiştir. Özellikle tasavvuf tarihi açısından Bursa, İstanbul'u beslediği gibi, Mısriyye ve Celvetiyye gibi iki önemli tarikatın kurulmasına ev sahipliği de yapmıştır. Bursa hakkında on kadar şehir monografisinin yazılması da bu öneminden kaynaklanmaktadır. Bu makalede söz konusu monografilerden birisi olan ve Gazzîzâde Abdülatif tarafından yazılan Hûlasatü'l-Vefeyât adlı eserden hareketle Bursa tasavvuf tarihi ve dergâhları hakkında bilgi verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, şehir monografisi, Bursa, tasavvuf, dergâh.

ABSTRACT

Bursa Dervish Lodges: From The Perspective Of Gazzîzâde Abdülatif

Bursa has an important place in Ottoman history. Although it had lost some of its importance after the conquest of Istanbul, it had always been a privileged place in Ottoman empire. Two important dervish ways Mısriyye and Celvetiyye, was founded in Bursa on the one hand and Istanbul has been benefited from Bursa's mystical movements on the other. Because of this importance, there were about ten city monographs about Bursa. In this article, by considering the monograph, Hûlasatü'l-Vefeyât which was written by Gazzîzâde Abdülatif, an information is given about Bursa mystical history and dervish lodges.

Key Words: Ottoman, city monographs, Bursa, sufism, dervish lodge.

* Yrd. Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.
habasri@uludag.edu.tr

Tasavvuf tarihi araştırmalarında mahalli tarihlerin ve özellikle de Şehir monografilerinin önemli bilinmektedir. Özellikle dergâhların kuruluş ve iŐleyiŐi hakkında yeterli malumata ulaŐmak için Őehirler hakkında yazılan kitapları incelemek gerekir. Bursa, Osmanlı tasavvuf tarihi açısından oldukça mühimdir. Osmanlı devletinin kuruluş sürecinde birçok derviŐin buraya gelerek, derghlarını kurması, onların yetiŐtirmiŐ oldukları müridlerinin daha sonra İstanbul ve Balkanlar'a gidip, orada tasavvufi kültüre katkı sağlamaları, Mısıriye ve Celvetiye gibi iki önemli tarikatin Bursa'da kurulmuŐ olması gibi unsurlar bu Şehrin Osmanlı tasavvuf tarihindeki yerinin önemine işaret etmektedir.

Bursa'daki tasavvuf tarihi ile ilgili en önemli serler Bursa vefeyatnmelari denilen ve Bursa'da vefat eden mühim Őahsiyetlerin hayatlarını anlatan monografik eserlerdir. Bunlar yaklaşık on tane olup, *Ravza-i Evliya* ile *Yadigr-ı Őems* adlı ikisi dıŐında diğerleri ya yazma, ya da matbu Osmanlıca halinde kütüphanelerde yer almaktadır¹. Bunlar arasında Gazzîzâde Abdüllatif'in yazmıŐ olduğu *Hülâsatü'l-Vefeyât* adlı eser, muhtasar bir Bursa tarihi olmasının yanında müellifinin bir Şeyh olmasından dolayı da Bursa tasavvuf tarihinin de mühim bir kaynağıdır. AŐaėıda müellifin hayatı ve diğer eserlerine değindikten sonra adı geçen eser tanıtılacak, eserin Bursa dergâhları hakkında verdiği bilgiler değerlendirilecek ve aynı eserde yer alan metnin latinizesi verilecektir.

Şeyh Abdüllatif Efendi

Aslen Gazze'li olan, oradan Bursa'ya hicret ederek dönemin mühim simalarından Niyazî-i Mısıri'ye intisab eden ve icazet aldıktan sonra Tahtakale semtinde derghını kurarak irşad faaliyetlerinde bulunan Ahmed-i Gazzî'nin² soyundan geldiği için Gazzîzâde diye bilinen Abdüllatif Efendi, 1190/1776 tarihinde Bursa'da dünyaya gelmiŐtir. Kendisi henüz iki yaşında iken babası Ulucami imamı Seyyid Mehmed Esad Efendi vefat etmiş, bakımını dedesi ve Ahmed Gazzî Derghi Şeyhi Mustafa Nesib Efendi (l. 1202/1788) stlenmiŐtir. Mustafa Nesib Efendi, Ahmed-i Gazzî'nin (l.

¹ Bu konuda geniş bilgi için bakınız: Kadir Atlansoy, *Bursa Şairleri*, Asa Kitabevi, Bursa 1998, s.80-119

² Ahmed Gazzî ve derghi ile ilgili geniş bilgi için bakınız: Hamdi Tekeli, *Ahmed Gazzî'nin Hayatı ve Tasavvufi Görüşleri*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış yüksek lisans tezi, Bursa 1991; Hasan Basri calan, *Bursa'da Tasavvuf Kltri (XVII. Yüzyıl)*, Gaye Kitabevi, Bursa 2000; s. 82-85; Mustafa Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, Sır Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 407-428.

1150/1737) torunu ve kendisinden sonra Ahmed-i Gazzî Dergâhı'nın ikinci sıradaki postnişinidir³.

Gazzîzâde, dönemin önemli simalarından Hocasâde Hüseyin Efendi'den fıkıh ve ulûm-ı âliye (yardımcı ilimleri), Hoca Seyyid Ahmed Efendi'den kıraat, Bekir Efendi'den tefsir ve hadis usulü, İstanbul'daki Selimiye Dergâhı şeyhi Nakşibendî Ali Behçet Efendi'den Farsça'yı, Mevlevî ve Nakşibendî şeyhlerinden Ali Sıddîk Efendi'den de ayrıca Farsça'yı tahsil etmiştir. On iki yaşında dedesinin vefatı üzerin dergâhın şeyhi olmuştur. Henüz onsekiz yaşında iken tefsir okutacak kadar ilim sahibi olmuş ve dedesinin dua ve himmetiyle Ulucami'de tefsir okutmaya başlamıştır⁴.

Abdüllatif Efendi, tasavvufî terbiyeye Üftadezâde Şeyh Mustafa Efendi'nin yanında başlamış, ancak şeyhinin aşırı derecede cezbe sahibi olmasından dolayı eğitimini yarım bırakmış, daha sonra Enârî Dergâhı şeyhi Bedreddin Efendi'nin hizmetine girmiş, kendisinden yaklaşık on iki sene eğitim alarak, Celvetiye hilafeti almıştır. 1228/1803 tarihinde Bedreddin Efendi'nin kızıyla evlenerek aynı zamanda şeyhine damat olmuştur. Abdüllatif Efendi, 1215/1800 yılında dönemin önemli Nakşî simalarından ve Mesnevihân'larından Emîniye Dergâhı kurucusu ve şeyhi Mehmed Emin Efendiyle tanışmış, on üç sene boyunca dostlukları hem hoca-talebe hem de şeyh-mürîd ilişkisi şeklinde devam etmiştir. Mehmed Emin Kerkükî'den Nakşî icazeti de alarak bir nevi "câmiu't-turuk" olmuştur. Abdüllatif Efendi. Bu dönemde Emin Efendi'den İmam Şa'ranî'nin *Uhud-ı Muhammediyye*, Necmeddin Kübra'nın *Usûl-i Aşere*, Ataullah İskenderî'nin *Hikem-i Atâiyye* ile Mevlânâ'nın *Mesnevî* adlı eserlerini okumuştur⁵. Mehmed Emin Efendi'nin vefatından sonra halifesi ve o dönemin İstanbul'daki mühim simalarından birisi olan Ali Behçet Efendi'den de istifade etmiştir⁶.

³ Gazzîzâde Abdüllatif Efendi, *Ravzatü'l-Muflihun*, Bursa İnebey Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi, Orhan bölümü nu: 1041, 1b-38b-39a; Mehmed Fahreddin, *Gülzar-ı İrfan*, İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî nu. 1093, 167a-167b; Mehmed Şemseddin, *Bursa Dergâhları Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, Haz. Mustafa Kara- Kadir Atlansoy, Uludağ Yayınları, Bursa 1997, s. 214. Tekeli, Hamdi, "Gazzî Ahmed Efendi" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İSAM, İstanbul 1996, cilt: XIII, s. 539-540.

⁴ Gazzîzâde Abdüllatif, *Vakıat*, Bursa İnebey Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi Orhan bölümü. No: 705, 1a-3a; Tekeli, Hamdi, "Gazzîzâde Abdüllatif Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İSAM, İstanbul 1996, cilt: XIII, s. 540.

⁵ Gazzîzâde, *Vakıat*, 3b.

⁶ Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, s. 214; Burusalı Mehmed Tahir, *Meşâyih-i Osmanîyyeden Sekiz Zâtın Terâcim-i Ahvâli*, İstanbul Kütübhâne-i İslâm 1318, s.46. Mehmed Emin Kerkükî'nin hayatı hakkında geniş bilgi için bk.; Hasan Basri Öcalan, "Bursa'da Bir Mesnevihan: Mehmed Emin Kerkükî", *Birinci Uluslararası Mevlânâ*,

Ahmed-i Gazzî Dergâhı şeyhi ve Abdüllatif'in hem dedesi, hem de şeyhi olan Mustafa Nesib Efendi 1202/1788 yılında vefat edince, görev yaptığı dergâhın meşihatı evlada meşrut olduğundan yerine torunu Abdüllatif Efendi şeyh olmuş ve adı geçen dergâhta Mısrî usulünün yanı sıra, Nakşibendiyye Hatm-i Hacegâni da icra etmiştir⁷. Adı geçen dergâha şeyh olarak tayin edilmesini kendi yazdığı *Vâkıat* adlı eserinde şöyle ifade etmiştir:

"*Ve ba'd* sebab u tasdîr-i kelâm ve tebyîn-i merâm oldur ki bu abd-i fakîr-i pür taksîr Gazzîzâde Abdüllatif bin Mukammed Es'ad sahîfe-i cihân kadem-zen-i şühûd ve sinni yeksâlede mevcûd iken vâlid-i mâcidim âlem-i milk-i bekâya hirâm eyledikde mîrâs-ı yetîmiyyete sırr-ı Ahmedîye vâris ve ceddîm Gazzîzâde ârif bâsir mürşid-i âgâh Şeyh Mustafa en-Nesîb Hazretlerinin zâhiren ve bâtinen taht-ı terbiyelerinde eyyâm-güzâr ve ta'allûm-ı ulûm-ı âliyyeyi tekrârda iken sinn-i âcizânem dokuza resîde oldıkda ceddîm Nesîb Hazretleri bir cum'a günü ba'de edâ-yi salâti'l-cum'a âyîn-i kadîmleri üzre âsitâne-i Hazret-i Gazzî'de va'z u tezkîr ve zikr-i şerîfden sonra bu fakîri kutb-i dâire-i velâyet merkez-i devvâre-i kerâmet Şeyh Ahmed el-Gazzî kuddise sırruhû huzûr-ı devletlerine ceddîm Nesîb Hazretleriyle zânû-be-zânû iclâs idüb cem'îyyet-i kübrâ-yı uşşâk olan meclîs-i âlîde "lekad radiyallâhu ani'l-mü'minîne iz yübâyi'ûneke tahte's-şecerati..."⁸ el-âyet hükmünce sünnet-i seniyye ve âdâb-ı hasene-i pîrân üzre mübâya'a-i telkîn-i zikr mâye-i sâfiye-i hâlisâ-i fitrat-ı garîbâneme ibdâ' buyurdılar"⁹.

Bursa tasavvuf tarihi ile ilgili önemli eserler yazan Şeyh Abdüllatif Efendi, döneminin reisü'l-meşâyihî olup, Cuma günleri halka açık vaazlar vermiş, kendisinden birçok kimseler istifade etmiştir. 14 Şaban 1247/19 Ocak 1832 Salı günü 57 yaşında iken vefat etmiş, cenazesi uzun yıllar şeyhliğini yaptığı Ahmed-i Gazzî Dergâhı haziresine dedesinin yanına defnedilmiştir¹⁰.

Söz konusu dergâh 1925 yılında "tekke ve zâviyelerin kapatılmasına dair kanun" gereğince kapatılmış ve 1929 yılına kadar da metruk kalmıştır. Bu tarihten sonra ise, dergâhın binası ilkokul olarak eğitime açılmıştır.

Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu Bildirileri, (19-21 Aralık 2001-Manisa Mevlevîhânesi), Yay. Haz. Emrehan KÜEY, Manisa 2002. s.147-160.

⁷ Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, s. 214.

⁸ *Kuran-ı Kerim*, Fetih Süresi, 48/18.

⁹ Gazzîzâde Abdüllatif, *Vakâat*, Süleymaniye Kütüphanesi, Pertev Paşa böl. No:341, 1b.

¹⁰ Mehmed Fahreddin, *Gülzar-ı İrfan*, 167b, Gazzîzâde Abdüllatif, *Ravzatü'l-Müflihûn* 39a; Burusalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul Matbaa-i Âmire, 1333, cilt:I, s.138; Aynı müelif, *Meşâyih-i Osmaniyeden Sekiz Zatın Teracim-i Ahvali*, s. 46; Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, s. 215.

Ancak zamanla bakımı yapılmayan binalar yıkılmış/yıkılmış ve yerine şimdi eğitime devam eden Süleyman Çelebi İlköğretim Okulu ile Lisesi yapılmıştır. Hazirede medfun olanların ceset bakiyeleri ise, Pınarbaşı Mezarlığına, halen bilinmeyen yerlere nakledilmiştir.

Şeyh Abdüllatif'in; Ahmed Ataullah, Mehmed Said, Ahmed Hasib adında üç oğlu ile Zeynep Zehra ve Hüsniye adında iki kızı olmuştur. İlk iki oğlu babalarından önce vefat etmiş, Ahmed Hasib Efendi de babasından sonra dergâhın şeyhi olmuştur. Kızları Zeynep Zehra Hanım İncirli Dergâhı şeyhi Nâfiz Efendi ile; Hüsniye Hanım ise, Enârî Dergâhı şeyhi ve Bursa vefeyatnâmelerinden *Gülzâr-ı İrfân* adlı eserin müellifi Mehmed Fahreddin Efendi ile evlenmişlerdir¹¹.

Hayatının büyük bir kısmını irşad ve eser telifiyle geçiren Şeyh Abdüllatif Efendi'nin tercüme, telif ve şerh olarak kırkı aşkın eser yazdığı, ancak bunlardan bir kısmının günümüze ulaşmadığı ve en azından şu anda nerelerde olduğu bilinmemektedir. Eserleri şunlardır:

- 1- *Tefsîrü'l-Fatiha*,
- 2- *Ravzâtü'l-müflihûn*,
3. *Hulâsatü'l-Vefeyât*,
- 4- *Menâkıb-ı Ahmed Gazzî*¹²,
- 5-*Tenkih-i zübdetü'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'an*,
6. *Vâkıât*¹³,
- 7-*Risâletü'l-aktâb*,
- 8- *Rûhu'l-kuds*,
- 9- *Menasikü'l-hac*,
- 10- *Temhîdü'l-mukaddimât*,
- 11- *Risâle-i Zeyniyye*,
- 12- *San'atnâme*,
- 13- *Risâle fî kerâmâti'l-evliyâ*,
- 14- *Makâlât-ı Aliyye fî irşâdı ehli's-sülûk*,
- 15- *Risâle-i Semâ*,

¹¹ Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, s. 215.

¹² Yayınlanmıştır. *Menâkıb-ı Evliya (Menâkıb-ı Ahmed Gazzî)*, Hazırlayan: Abdülhakim Koçin, İyi Bir İnsan, Ankara 2009.

¹³ Bu eser hakkında yapılan bir doktora çalışması için bakınız: Hamdi Tekeli, *Gazzîzâde Abdüllatif'in Hayatı, Eserleri ve Vâkıât'ı*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış doktora tezi, Bursa 2000.

- 16- *Mecmûatü'l-fevâid*,
- 17- *Mecmûatü'l-huteb*,
- 18- *el-Mecâlis fi fezâili 's-sıyâm*,
- 19- *Mecmûat-ı Mevâiz-i Müteferrika*,
- 20- *Tercüme-i Zâhire ve Keşfü'l-Barâkî li ehli'l-Basîra*,
- 21- *Vekâyi'-i Baba Paşa*,
- 22- *Dürretü'l-beyzâ fi beyâni şerhi Mevlidi'l-Mustafâ*,
- 23- *Mecmû'a*,
- 24- *Mecma'u'l-furûk*,
- 25- *Muhtasar fi'l-furûk*,
- 26- *el-Müntehâb mesheri'l-luğati'l-Arabî*,
- 27- *Şerefü'l-âfâk*,
- 28- *Mergûbü's-Sâlikîn*¹⁴,
- 29- *Terâcim-i Ahvâl-i Meşâyih*.
- 30- *Esrâr-ı Fâtihatü'l-Kitâb*,
- 31- *Âdâb-ı esmâ-ı İsnâ aşer*.
- 32- *Âdâb-ı Biât-ı Nisvân*,
- 33- *Risâle fi cevâzi deverân-ı meşâyih-i sûfiye*,
- 34- *Ahvâl-i Esmâ-ı Seb'a me'a Devâirihim*,
- 35- *Risâle-i Andelib-i Uşşâk*,
- 36- *Risâle fi'l-fikh ve'ta'bîr*,
- 37- *Risâle fi beyân-ı Sema mülteka min İhyai'l-Ulûm*
- 38- *Der Ziyâret-i Kubûr*
- 39- *Risale Manahü'l-gazâ*,
- 40- *Risâletü'l-ehâdis*,
- 41- *Tefsirü'l-Kur'ân*,
- 42- *Ed-da'avât ve âdâbuhu ve Fedâilü'l-ekâr*,
- 43- *el-Mecâlisü'l-gazâ*.
- 44- *Risâle*,
- 45- *Risâletü'l-Vâkıât*¹⁵,

¹⁴ Basılmıştır. Gazzîzâde Abdüllatif, *Nakşibend Yolunun Esasları Mergûbü's-Sâlikîn*, Hazırlayan: Şaban Karaköse, İnsan Yayınları, İstanbul 2004.

¹⁵ Abdüllatif Efendi'nin eserleri ve buldukları yerlerle ilgi olarak bakınız. Tekeli, *Gazzîzâde Abdüllatif'in Hayatı, Eserleri ve Vâkıâtı*, s. 40-67; aynı yazar, "Gazzîzâde Abdüllatif Efendi", *İslâm Ansiklopedisi*, cilt: XIII, s. 540.

Şeyh Abdülatif Efendi, yukarıda izah edildiği gibi kırktan fazla kitap yazarak Bursa'da İsmail Hakkı Bursevî'den sonra en çok eser veren müellif olmuştur. Ayrıca yazdığı *Ravzatü'l-Muflihûn* ve *Hulâsatü'l-Vefeyât* adlı iki eserle Bursa tasavvuf tarihine de önemli katkıda bulunmuştur. *Ravzatü'l-Muflihûn* daha önce İsmail Belîğ tarafından yazılan ve şehir monografileri arasında müstesna bir yeri olan *Güldeste-i Riyâz-ı İrfan ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*¹⁶ adlı eserin bir nevi tekmilesi olan Şeyh Ahmed Ziyaeddin'in *Gülzâr-ı Sulehâ ve Vefeyât-ı Urefâ*¹⁷ adlı eserin zeyli durumundadır. Eserde Bursa'da vefat eden şeyhler, müderrisler, vâizler, âşıklar ve Üveysîler, hatipler, hocalar, hattatlar, şairler, zâkirler, mevali ve ağalar ...gibi Bursa'nın meşahiri hakkında bilgiler vardır. Bu eser başka bir ifadeyle Bursa tasavvuf ve kültür tarihinin önemli kaynaklarından birisidir.¹⁸

Hulâsatü'l-Vefeyât

Son yıllarda Osmanlı dönemi tasavvuf tarihi hakkında yazma eserler ve arşiv belgelerinden hareketle çok sayıda çalışma yapılmaktadır¹⁹. Söz konusu çalışmalardan bazısı herhangi bir tekkeyi mercek altına aldığı gibi, kimi çalışmalar ise bir dönemi veya bir şehri kapsamaktadır²⁰. Yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak, tasavvuf erbabı tarafından yazılan kaynaklara dayanmaktadır. Bursa'da yaşayan dervişler, İstanbul kadar olmasa da, bir anlamda şehrin tasavvuf tarihi ile ilgili önemli çalışmalar yapmışlardır. Bunlardan en önemli ve eskisi Baldırzâde Selisi Şeyh Mehmed Efendi'nin yazdığı *Ravza-i Evliya* adlı eserdir. Müellif bu kitabından Bursa'nın fethinden başlayarak XVII. yüzyılın ortalarına kadar Bursa'da vefat eden özellikle tasavvuf erbabı hakkında bilgilere yer vermiştir. Söz konusu eser

¹⁶ Bu eser *Târih-i Bursa* ön ismiyle Kasapzade Mehmed Eşref Bey tarafından 1302/1884 yılında Hudâvendigâr Matbaasında basılmıştır.

¹⁷ Eserin içeriği ve nüshaları için bakınız: Atlansoy, *Bursa Şairleri*, s. 100-101.

¹⁸ Müellif hattı Bursa İnebey Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi, Orhan Böl, no: 1041.

¹⁹ Tasavvuf tarihi ile ilgili yapılan çalışmaların geniş bir envanteri için bakınız: Mustafa Aşkar, *Tasavvuf Tarihi Literatürü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

²⁰ Osmanlılarda bir dönemin Tasavvuf tarihi ile ilgili öncü bir çalışma şudur: Reşat Öngören, *Osmanlılar'da Tasavvuf: Anadolu'da Süfîler, Devlet ve Ulema (XVI. Yüzyıl)*, İz Yayıncılık 2003. Bu çalışmadan sonra ise; Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf Süfîler, Devlet ve Ulemâ (XVII. Yüzyıl)*, OSAV Yayınları, İstanbul 2001; Ramazan Muslu, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf 18. Yüzyıl, İnsan Yayınları, İstanbul 2003*; Hür Mahmut Yüceer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (19. Yüzyıl)*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003 adlı çalışmalar takip etmiştir. Sadece bir şehrin tasavvuf tarihi ile ilgili olarak da Hasan Basri Öcalan tarafından hazırlanan *Bursa'da Tasavvuf Kültürü (XVII. Yüzyıl)*, Gaye Kitabevi, Bursa 2000 adlı çalışma örnek olarak verilebilir.

Latin harfleri ile basılmıştır²¹. Daha sonra İsmail Belîğ, *Ravza-i Evliya*'yı genişleterek *Güldeste-i Riyâz-ı İrfan ve Vefeyeât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân* adını verdiği eserine Bursa'da vefat eden Osmanlı padişahlarının, şehzâdelerinin, şairlerin, vezirlerin, vaizlerin, meczupların, abdalların, âlimlerin, müderrislerin, hüner sahiplerinin yanı sıra şeyhlerin de biyografilerini yazmıştır²². Bursa hakkında biyografi yazma geleneğini Süleyman Halis *Vefeyatnâme*, Eşrefzâde Şeyh Ahmed Ziyâeddin *Gülzâr-ı Sülehâ ve Vefeyât-ı Urefâ*, Gazzîzâde Şeyh Abdullatif *Ravzatü'l-Muflihûn ve Hulâsatü'l-Vefeyât* adlı eserleriyle, Bakırcızâde Raşid Mehmed *Zübdetü'l-Vekâyi Der Belde-i Celile-i Burusa*, Mehmed Fahreddin *Gülzâr-ı İrfan* ve Mehmed Şemseddin ise *Yâdigâr-ı Şemsî* adlı eseriyle sürdürmüştür. Bunlardan Mehmed Şemseddin'in eseri yayınlanmış²³, diğerleri ise yazma halinde kütüphanelerde beklemektedir.

Hulâsatü'l-Vefeyât, Gazzîzâde Abdullatif'in *Ravzatü'l-Muflihûn* adlı eserinin bir nevi özeti mahiyetinde olup, kullandığımız nüshanın iç kapak sayfasında sonradan birisi tarafından adı *Hulâsatü'l-Vefeyât fî Hakk-ı Burusa* olarak yazılmış ise de, genelde *Hulâsatü'l-Vefeyât* olarak bilinmektedir. Müellif hattı olan nüsha Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümü no: 2257'de kayıtlı olup, 67 varaktır. Her sayfada 17 satır olmak üzere çok güzel nesih hatla yazılan eserin telif tarihi, 3 Safer 1240/27 Eylül 1824'tür. Nüshanın sonunda "*Ahkarü'l-verâ hâdimü'l-fukarâ Şeyh Ahmed Gazzîzâde Seyyid Şeyh Abdullatif ed-da'îf*" şeklinde müellifin kendi ketebe kaydı ve imzası vardır. Söz konusu eserin başka kütüphanelerde de birçok nüshası vardır²⁴.

Eserin içinde muhtasar olarak Bursa ile ilgili şu konularda bilgiler yer almaktadır:

1-Bursa'da medfun Osmanlı sultanları, 1b-2b;

2- Bursa'da medfun Osmanlı şehzadeleri, 2b-5b;

3- Bursa'da medfun Osmanlı vezirleri, 5b-8b;

²¹ Baldırzâde Selisi Şeyh Mehmed Efendi, *Ravza-i Evliya*, Hazırlayanlar, Mefail Hızlı-Murat Yurtsever, Arasta, 2000

²² Bu eser, Mehmed Eşref Bey tarafından 1302/1884 tarihinde Hudavendigâr Vilâyeti Matbaasında basılmıştır.

²³ *Bursa Dergâhları Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, Haz. Mustafa Kara- Kadir Atlansoy, Uludağ Yayınları, Bursa 1997.

²⁴ Bursa İnebey Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi, Orhan bölümü no: 1016, Genel bölümü: no:2162; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, no: 224, no:1325, no:3384; no:3712; no:7161; no:7181; no:9629; Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, no: 2392; Mahmud Efendi no: 4669; Tasavvuf no: 900; no: 4690; Fatih millet Kütüphanesi, Ali Emiri no: 906; no: 907.

- 4- Bursa'da medfun evliyâullah, 9a-36a;
- 5-Bursa'da mevcut selâtin camileri, 36b-40a;
- 6-Bursa şehrinin faziletleri, 40a-41a;
- 7-Bursa'nın mesire yerleri, 41a-46a;
- 8-Bursa'da câri olan sular, kuyular, nehirler, pınarlar ve çeşmeler, 436b-54a;
- 9-Bursa kaplıcaları, 54a-60a;
- 10-Bursa'da mevcut tekke ve zâviyeler, 60b-67a.

Yukarıda görüldüğü gibi *Hulâsatü'l-Vefeyât* adlı eserin 60b-67a sayfaları arasında eserin yazıldığı 1240/1824 tarihinde Bursa'da mevcut dergâhlara yer verilmiştir. Söz konusu tarihte 37 dergâhın faaliyette olduğu, 10 dergâhın da daha önce mevcut olduğu halde, aynı tarihte metruk veya harap olduğu yazılmıştır. Dergâhlar hakkında bilgi verilirken Emir Sultan ile başlanmış ve belli bir sıra takip edilmeksizin diğer mevcut dergâhların tarihçeleri ile devam edilmiştir. Diğer bölümlerde olduğu gibi burada da Abdülatif Efendi, dergâhın kimin tarafından kurulduğunu, hangi semtte bulunduğunu, tarikatını ve zikir gününü yazarak muhtasar ve müfid bilgiler vermiştir. Dergâhlar hakkında bu tür eser yazma geleneği daha sonra İstanbul'da görülmekle beraber, o eserler dergâhların birer listesini, dergâhta görev yapan meşayihın isimlerini ve bazen dergâhın zikir gününü de vermektedir²⁵.

Sonuç olarak şehir monografilerinin ilgili şehrin tarihi açısından ne kadar önem arz ettiği bilinmektedir. Hele bu monografileri yazan kimseler, Şeyh Abdülatif'in bir mutasavvıf olarak dergâhlar hakkında bilgi vermesi gibi, kendi kurumları hakkında bilgi vermişlerse, söz konusu eserler daha da büyük bir önem taşımaktadırlar. Bu makalede bir dönem Bursa'da hem dergâh şeyhliği yaparak, hem de önemli eserler vererek Bursa'nın kültür hayatına büyük katkılar sağlayan Şeyh Abdülatif Efendi'nin hayatı, eserleri hakkında bilgi verilmiş, bir eserinden hareketle Bursa tasavvuf tarihine ışık tutulmaya çalışılmıştır. Ayrıca müellifin diğer eserlerine de işaret edilerek hakkında çalışma yapılmasına dikkat çekilmiştir.

²⁵ İstanbul tekkeleri ile ilgili olarak verilecek en güzel örnek Zâkir Şükrü Efendi'nin *Mecmûa-i Tekâyâ* eseridir. Bu eser birkaç defa yayınlanmıştır. En son olarak Günay Kut tarafından "İstanbul Hânkâhları Meşâyihı", Hazırlayan: Günay Kut, *Journal of Turkish Studies*, Volume: XIX, (Harvard 1995) adıyla neşredilmiştir.

METİN

[60b] Hâlâ Mahrûse-i Burûsada Olan Tekâyâ ve Zevâyâ Beyân Olunur

Emîr Sultân Tekyesi

Emîr Sultân Hazretleri Câmî’i şerîfî mihrâbı verâsında bir dil-nişîn zâviyedir. Meşâyih-ı Emîriyye tevsî’ ve i’ mâr eyledi. Düşenbe gicesi ihyâ olunur. Tarîk-i Nakşibendiyyedendir.

Zeynîler Tekyesi

Emîr Sultânın cânib-i şarkında Abdüllatîf Kudsî Hazretlerinin binâsıdır. Mürûr-ı zamanla harâbe müşrif olmuş ise de iskân olunur. Derûnunda çilehâneler ve civârında Monlâ Hüsrev Hazretlerinin hücreci ve kasr ve havz-ı latîf mevcûddur azîzim.

Eşrefzâde Tekyesi

İncirlice mahallesinde Eşref-i Sânî Hazretleri binâ eyledi. Sonra Eşrefzâde İzzeddîn Efendi zamanında Tekbîrsizzâde nâm bir ğanî tevsî’ eyledi. Hücerât-ı adîde ve kütübhânesinde vâfir kütüb-i nefîsesi vardır. İç İlli Seyyid Ahmed Paşa merhûm civârında bir hadîka alup havli-i dergâhı tevsî’ eyledi. [61a] Tarîk-i Kadiriyyenün âsitânesidir. Evlâd-ı Âl-i Eşrefe meşrûttadır. Cum’a gicesi ihyâ olur.

Hasan Efendi Tekyesi

İncirlice mahallesinde tarîk-i Nakşibendiyyeden Vâiz Hasan Efendi binâ eylemiştir. Sonra Dervîş Paşa Hazretleri ta’ mîr buyurdılar.

Selâmî Tekyesi

El-ân Üsküdarı medfûn Şeyh Selâmî Efendi binâ eylemiştir. Nemâzğâh kurbindedir. Ba’dehû merhûm Baba Paşa Hazretleri kasr ve hücûrâtla tevsî’ eyledi. Pencşenbe gicesi ihyâ olur.

Salı Tekyesi

Fi’l-asl Hazret-i Hüdâyî hulefâsından Eyyûb Efendi binâ buyurdu. Ba’dehû Eşrefzâde Şerafeddîn Efendi tevsî’ ve i’ mâr eyledi. El-ân evlâd-ı Âl-i Eşrefdedir. Ammâ harâbe meyl eylemiş mesdûddür. Sedbaşı Çarşusu verâsındadır.

Çihârşenbe Tekyesi

Bu dahi Salı Tekyesi kurbindedir. Hazret-i Hüdâyî hulefâsından Yakûb Efendi binâ eylemiş idi. Ba’de zamân muhterik olup el-ân [61b] minaresi mevcûd iki hücreci vardır. Kefere mahallesinde kalmıştır.

Bektaşî Tekyesi

Fi’l-asl bir harâbe mescid idi. Ramazan Baba Hazretleri i’ mâr idüp Bektâşî Tekyesi olmuştur. Azîm teferrüçğâh-ı ra’ nâdır. Derûnunda cihâz-ı Bektaşîyye ta’ bir olunur teber ve edevât-ı sâire çoktur.

Münzevî Abadullah Efendi Tekyesi

Hacılar Câmii kurbinde sadr-ı esbak Mağnîsada medfûn İzzet Mehemmed Paşa binâ eyledi. Vâfir hücerâtı vardır. Bir ra'nâ dergâhdır Düşenbe gicesi ihyâ olunur.

Hakkî Tekyesi

Tuzpazarı civârında meşhûru'l-âfâk İsmâil Hakkî Hazretleri binâ buyurdular. Ba'de vefâtuhû hulefâsından Hikmetî Efendiye virildi. El-ân Hikmetî Efendi evlâdındadır. Azîm mu'anven dergâhdır. Derûnunda kütübhânesi dahi vardır. Bâzârirtesi ve Cum'a giceleri ihyâ olunur.

Hüsâmeddîn Tekyesi

[62a] Hüsâmeddîn Hazretleri câmi'-i şerîfi tekye idüp i'mâr eyledi. Türbesi kurbindedir. Vâfir kütüb dahi vardır.

Kaygulu Tekyesi

Tarîk-i Celvetiyye. Cebel-i Burûsadan Atranosî Kaygulu nâm bir zât hânesini tekye ittihâz idüp ba'z-ı ehl-i hayr îanesiyle haremi tevsî' olundu. Vefâtında zikrolunan hücreye merhûmı defn eylediler. Bâ-berât evlâdı üzerindedir. Bâzâr gicesi ihyâsıdır.

Enârlı Tekyesi

Enârlı mahallesinde meşhûru'l-âfâk Konevî Emîr Efendi binâ buyurdu. Ba'de zamân tevsî' olundu. İhrâk-ı kebîrde muhterik olup Vâlîde Kethüdâsı Yûsuf Ağa'nın vesâir ehl-i hayrın îaneleriyle i'mâr oldu. Bir güzel dergâhdır. Kibâr-ı evliyâullahdan vâfir zevât medfûndur. Cum'a gicesi ihyâsıdır. Halvetiyye dergâhdır.

Şeyh Nu'mân Tekyesi

Çatalfurûn mahallesindedir. Fi'l-asl Hekîmzâde Ali Paşa binâsıdır. İhrâk-ı kebîrde muhterik olup Yûsuf Ziyâ Paşa binâ eyledi. Ba'd ba'd Burûsa a'yâmı el-Hâc Ahmed Efendi bir hâne zamm ile [62b] hücerâtı tevsî' eyledi. Salı gicesi ihyâsıdır. Kâdiriyye dergâhdır.

Mısrî Tekyesi

Hazret-i Mısrî zamânında Abdâl nâm bir zât binâ eyledi. Câmî'-i Kebîr kurbindedir. Evkâfî kalîl olduğundan harâbe müşrif olmuş ise de yine iskân-ı fukarâ ve Cum'a giceleri ihyâ olunur. Nazargâh-ı Hazret-i Mısrîdir. Hulefâ-yı hazretten Sahfî Efendi evlâdlarındandır. Halvetiyye dergâhdır.

Başçı Tekyesi

Gökdere maksemi civârında Abdâl Mehemmed hulefâsından Başçı İbrâhîm Bey binâsı bir kârgir câmi' ve hücerâtı ma'mûrdür. Düşenbe gicesi ihyâ olunur. Nakşibendiyye zâviyesidir.

Karabaş Tekyesi

Tarîk-i Halvetiyyeden Karabaş Efendi bir mescid binâ eylemiş idi. Ba'de bu'din Dervîş Paşa Kethüdâsı el-Hac Süleymân Efendi meşihat ve imâmetine mâlik olup vâfir akçe sarf idüp bir nâdide ve tavr-ı cedîd zâviye binâ eyledi. Çihârşenbe gicesi ve Ehad günü ihyâ olunur. Tarîk-i Kadiriye icrâ olunur.

[63a] Abdülmü'min Tekyesi

Gökdere maksemi verâsında Şeyh Abdülmü'min Efendi için Yâvuz Sultân Selîm binâ eylemiş bir âli câmi'dir. Ba'dehû harâb oldu. Rufâî şeyhi Şeyh Mahmûd Efendi meşihatına mâlik iken Sultân Selîm vâlidesi ihsânıyla i'mâr oldu. El-ân tarîk-i Rufâiyye tekyesidir. Cum'a günü ihyâ olur.

Şeyh Emîn Efendi Tekyesi

Meşhûru'l-âfâk Kerkût(k)î Şeyh Emîn Efendi Hazretleri Veled-i Habîb Mescidi civârında hânkâh binâ buyurub câmi'-i şerîfi dahi vaz'-ı minber ile ihyâ ve kurbinde bir âli tekye ve hücerât ve kütübhâne inşâ eyledi. Azîz-i müşârun ileyh dahi kurbinde müzevverdir. Nakşibendiyye dergâhdır. Cum'a gicesi ihyâ olur.

Şeyh Ahmed El-Gazzî Tekyesi

Duhter-i Şeref mahallesinde meşhûru'l-âfâk Şeyh Ahmed el-Gazzî Hazretleri binâsıdır. Hazret-i Gazzî – kuddise sıruhu-nın evlâdına meşrûttadır. Hücerât-ı müte'addide ve âli bir câmi'-i şerîf derûnunda türbe-i azîz ve civârında kütübhânesi ve kusûr-ı adîdesi [63b] vardır. murûr-ı zamânla hücerâtı harâbe müşrif olup Dervîş Paşa Hazretleri ihyâ-i hücerât ve İç İlli Ahmed Paşa bir âli minare inşâ idüp Nûrullâh Paşa Hazretleri dahi lihye-i sa'âdet tevdi' idüp Hacı Mehmed Paşa vâfir kütüb vaz' eyledi. Pazarirtesi ve Cum'a giceleri ve Cum'a gün ba'de edâi's-salât zıkr ve âyîn icrâ, Hatm-ı Şerîf edâ olunur. Tarîk- Halvetiyye âsitânesidir.

Mevlevî Tekyesi

Pınarbaşı rehğüzârındadır. Cünûnî Ahmed Dede Efendinin ihyâsı olup ba'de zamân Nûrullah Paşa Hazretleri semâ'hânesi müceddeden binâ ve ihyâ ve matbah-ı şerîfini feth ve it'âm-ı fukarâya üstübârî-i üstübârânesini? zamm ile kulûb-ı hassâdı kesr eylemişdir. Cum'a günleri âyîn-i Mevlânâ her bir mâ-lâzimesiyle icrâ olunur. Azîm ve cesîm dergâhdır.

Üçkuzular Tekyesi

Cebel üzerinde Buhara erenlerinden Üçkuzular inşâ idüp ba'dehû Burûsevî Muhyiddîn Efendi tevsî' eyledi. Ba'dehû Mustafâ Paşa ez ser-nû ihyâ eyledi. Burûsevî Efendi evlâdındadır. Gayet [64a] mürtefi' ve âli Halvetiyye dergâhdır. Pazarirtesi ve Cum'a giceleri ihyâ olunur.

Üftâde Tekyesi

Ez-kadîm Hazret-i Üftâde –kuddise sırruhû- binâsıdır. Ba'dehû Kutub İbrâhîm tevsi' eyledi. Ba'dehû Üftâdezâde Şeyh Mustafa Efendi ihyâ eyledi. Ba'dehû Ali Paşa tevhihdânesini ve kurbinde hücerâtını i'mâr eyledi. Tarîk-i Celvetiyyenün âsitânesidir. Düşenbe ve Cum'a giceleri ihyâ olunur. Gâyetde müferrah ve mürtefi' dergâhdır. Evlâd-ı Hazret-i Üftâdeye meşrûttadır.

Hammâm Tekyesi

Fi'l-asl harabe hammâm idi. İsmâil Rûmî hulefâsından Saçlı Ali Efendi iştirâ idüp tekye eyledi. Kârgîr semâ'hânesi ve civârında hücreleri vardır. Kâdiriyye tekyesidir. Pazar giceleri ihyâ olur.

Ğâr-ı Aşıkân

Pınarbaşı suyuna nâzır bir kasr sûretinde zâviye ve civârında [64b] türbesi vardır. İhyâsı yokdur azîzim.

Düstûrhân

Pınarbaşında bir kârgîr zâviye ve bir hücreyi müştemildir. Evklâfi evlâdına meşrûttadır. Zamân-ı evvelde zâviye imiş. Ammâ şimdi gurebâ iskân iderler erenler.

Özbekler Tekyesi

Pınarbaşı Câmî'i ittisâlinde zümre-i Özbekiyâna mahsûs bir zâviyedir. Mürûr-ı zamânla harâb olup İç-illi Seyyid Ahmed Paşa Hazretleri müceddeden binâ ve ihyâ idüp Kapu'dan ve Kütâhiyyeden ve evkâf-ı sâireden mâhiyye ikiyüz ğuruşa yakın ta'yînât-ı fukarâ-i Özbekiyyesi vardır.

Hindiler Tekyesi

Pınarbaşı merâkidi vasatında Hindiyân tâifesine mahsûs bir câmî' ve civârında hücerât-ı müte'addidesi vardır. Bir mikdâr harâb olmuş idi. Cizyedârzâde Hüsâmeddin Efendi ta'mîrine muvaffak oldu.

Sa'dî Tekyesi

[65a] Burûsa Kal'asının Yerkapu ta'bir olunan kapu derûnında fi'l-asl Halvetiyyeden Zencirî Ali Efendi Tekyesi idi. Ba'd ba'd tarîk-i Sa'diyyeden Şeyh Mustafa yedine geçüp Sa'dî tekyesi oldu. Bir mikdâr harâb idi. Kudüs mütesellimi Hekîm el-Hâcc Süleymân güzel ta'mîrine muvaffak olmuşdur.

Nakşibendiyye Tekyesi

Kal'a derûnunda Manastır kurbinde burc üzerindedir. Fi'l-asl Açıkbaş Mahmûd Efendi binâsıdır. İhrâk-ı kebîrde muhterik olup Filibe kadısı Feyzîzâde Mustafa Efendi ihyâ eyledi.

Cizyedârzâde Tekyesi

Meşhûr Cizyedârzâde Hâcî Hüseyin Ağa binâ eyledi. Derûnunda kütübhânesi ve hücerât-ı adîdesi vardır. Nakşibendiyededir.

Nasûhî Tekyesi

Hisar dâhilinde Nasûhî Efendi binâsıdır. Hücerât-ı adîdeyi muhât bir güzel zâviyedir. Pençeşembe gicesi ihyâsıdır.

[65b] Seyyid Usûl Tekyesi

Hazret-i Emîr akrâbasından ve rufekâsından Seyyid Usûl nâm zât-ı şerîf binâsıdır. Yahûdiler mahallesi kurbindedir. Mürûr-ı zamânla harâb olup el-ân bir zâviyeçe ve bir hücreyi olup ba'zı gurebâ sâkin olurlar. Ammâ rûhâniyetli bir makâmıdır.

Mîr-i Bûdelâ Tekyesi

Azîz-i müşârun ileyhin binâsıdır. Muradiye Çınarönü ta'bir olunan mahalledir. Sadr-ı esbak Hâfız İsmail Paşa müceddeden binâ eyledi. Lâkin kapsu mesdûddur. Bir hâtun yedindedir.

Bahrî Tekyesi

Muradiye Çarşusundadır. Bahrî Dede nâm zâtın binâsıdır. Mukaddem muhterik olup Dervîş Paşa Hazretleri ihyâ eyledi. Halvetiyye dergâhıdır. Sebt gicesi ihyâ olur.

Ahmed Paşa Tekyesi

Çatalfurunda Fenârizâde Ahmed Paşa binâsıdır. Hem mahalle mescidi hem tekyedir. İhrâk-ı kebîrde zâviyesi ve türbesi muhterik olmuştur. Enârlı meşâyıhı yedlerindedir.

[66a] Çihârşembe Tekyesi

Burûsevî evlâdından Şeyh Mustafa Efendi binâsıdır. Ali Paşa Câmi'i kurbinde zâviyedir. Nûrullah Paşa Hazretleri ta'mîr eyledi. Halvetiyyededir. Çihârşembe giceleri feth ve kıraât-ı zikr olunur.

Kadîmi Tekye Olup Şimdi Metrûk Olan Tekyeler Beyân

Yoğrutlu Baba Zâviyesi

Eski Kapluca kurbinde Mevlûdî Süleyman Efendi türbesi civârında harâbe bir zâviyedir. Evkâf-ı kesîresi vardır.

İlâhîzâde Zâviyesi

Mevlûdî Süleyman Efendi civârında eser-i binâsı mevcûdu'l-cidâr bir zâviyedir. Hayli evkâfı vardır. Şeyhi Şarlı şeyhidir. Ekl u bel' idüp hesâbını rûz-ı cezâda Hakk suâl itse gerekir.

Küçük Emîrsultân

Zeynîler verâsında Pîr Emîr Sultân dimekle şehîr câmi'i harâb, türbesi ma'mûr civârında çend hücre-i ma'mûre ile bir güzel ziyâretgâhıdır.

[66b] Kasımsubaşı Zâviyesi

Ali Paşa Câmî'i kurbinde bir güzel zâviye idi. El-ân hâk ile yeksân olup seng-i merâkîd i'mârına şâhiddir. Halvetiyye zâviyesi idi. Şimdi medrese i'tibâr olunmuştur.

Ya'kûb Efendi Zâviyesi

Karaağaç mahallesinde Halvetiyyeden Ya'kûb Efendi zâviyesidir. Türbeleri bâkî kalmıştır.

Abdâl Murâd Zâviyesi

Burûsa teferrüçgâhları beyânında zikri murûr eyledi. Zâviyedir. El-ân şeyhi ve türbedârı vardır.

Seyyid Nâsır Türbesi

Burûsa teferrüçgâhları zikrinde beyân olundu. Zâviyedir. Meşîhatı ve türbedârılığı Hikmetizâdelerdir.

Za'feranlık Zâviyesi

Bu dahi Halvetiyyeden Şeyh Bekir Efendi nâmında bir zâtın zâviyesi idi. Hâlâ yerleri mevcûd câmî'i mefkûddur azîzim.

Elmalık Zâviyesi

[67a] Bir zamânile zâviye imiş. El-ân mefkûd olmuştur erenler.

Mesâkine Zâviyesi

Burûsa zeylinde mesâkine fukarâsına binâ olunmuş bir zâviye-i ma'mûradır.

Eserde adı geçen dergâhların tablosu:

Tekkenin Adı	Kurucusu	Tarikatı	Âyin günü
Emir Sultan	Emir Buharî	Nakşibendiyye	Pazartesi
Zeyniler	Abdüllatif Kudsî	Zeyniyye	-----
Eşrefzâde	Eşref-i Sâni	Kadiriyye	Cuma
Hasan Efendi	Vaiz Hasan Efendi	Nakşibendiyye	-----
Selamî	Şeyh Selamî	Celvetiyye	Perşembe
Salı	Eyüp Efendi	Eşrefiyye	----
Çarşamba	Yakup Efendi	----	-----
Bektaşî	Ramazan Baba	Bektaşiyiye	-----
Münzevî	Münzevî Abdullah	----	Pazartesi
Hakkî	İsmail Hakkı	----	Pazartesi, Cuma
Hüsameddin	Hüsameddin Efendi	-----	----
Kaygulu	Atranoslu Kaygulu	Celvetiyye	Pazar
Enarlı	Konevî Emir Efendi	Halvetiyye	Cuma
Şeyh Numan	Hekimzâde Ali Paşa	Kadiriyye	Salı
Mısırî	Niyazî-i Mısırî	Halvetiyye	Cuma
Başçı	Başçı İbrahim Bey	Nakşibendiyye	Pazartesi
Karabaş	Karabaş Efendi	Kadiriyye	Çarşamba, Pazar
Abdülmü'min	Abdülmü'min Efendi	Rufaiyye	Cuma
Şeyh Emin	Kerküklü Şeyh Emin	Nakşibendiyye	Cuma
Ahmed Gazzî	Şeyh Ahmed Gazzî	Halvetiyye	Pazartesi, Cuma
Mevlevihane	Cünûnî Ahmed Dede	Mevleviyye	Cuma
Üçkuzular	Üç Kuzular	Halvetiyye	Pazartesi, Cuma
Üftâde	Hazreti Üftâde	Celvetiyye	Pazartesi, Cuma
Hamam Tekke	Saçlı Ali Efendi	Kadiriyye	Pazar
Gâr-ı Âşıkân	----	----	-----
Düsturhân	----	----	-----
Özbekler	İçelli Seyyid Ahmed Paşa	----	-----
Hindiler	Cizyedarzâde Hüsameddin Ef.	---	-----
Sa'dî	Zencirî Ali Efendi	Sa'diyye	-----
Nakşî	Açıkbaş Mahmud Efendi	Nakşibendiyye	-----
Cizyedarzâde	Cizyedarzâde Hüseyin Ağa	Nakşibendiyye	-----
Nasuhî	Nasuhî Efendi	---	Perşembe
Seyyid Usûl	Seyyid Usûl	---	----
Mir-i Bûdelâ	Mir-i Bûdelâ		
Bahri	Bahri Dede	Halvetiyye	Cumartesi
Ahmed Paşa	Fenarîzâde Ahmed Paşa	Halvetiyye	-----
Çarşamba	Bursevî Şeyh Mustafa Efendi	Halvetiyye	Çarşamba
Yoğurtlu Baba	--	---	---
İlahizâde	--	---	----
Küçük Emirsultan	---	-----	-----
Kasımsubaşı	-----	Halvetiyye	-----
Yakup Efendi	Yakup Efendi	Halvetiyye	-----
Abdal Murad	-----	-----	-----
Seyyid Nâsır	-----	-----	-----
Za'feranlık	Şeyh Bekir Efendi	Halvetiyye	-----
Elmalık	---	-----	----
Miskinler	---	---	----

BİBLİYOGRAFYA

- Aşkar, Mustafa, *Tasavvuf Tarihi Literatürü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- Atlansoy, Kadir, *Bursa Şairleri*, Asa Kitabevi, Bursa 1998.
- Bursalı Mehmed Tahir, *Meşâyih-i Osmaniyyeden Sekiz Zâtın Terâcim-i Ahvâli*, İstanbul Kütübhâne-i İslâm 1318.
- Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul Matbaa-i âmire, 1333, cilt: I.
- Gazzîzâde Abdülatif Efendi, *Ravzatü'l-Muflihûn*, Bursa İnebey Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi, Orhan bölümü nu: 1041.
- Gazzîzâde Abdülatif, *Nakşibend Yolunun Esasları Mergûbü's-Sâlikîn*, Hazırlayan: Şaban Karaköse, İnsan Yayınları, İstanbul 2004.
- Gazzîzâde Abdülatif Efendi, *Vâkıât*, Bursa İnebey Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi, Orhan bölümü. No: 705.
- Gazzîzâde Abdülatif Efendi, *Hülâsatü'l-Vefeyât*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi böl, no:2257.
- Gazzîzâde Abdülatif Efendi, *Menâkıb-ı Evliya (Menâkıb-ı Ahmed Gazzî)*, Hazırlayan: Abdülhakim Koçin, İyi Bir İnsan, Ankara 2009
- Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, Sır Yayıncılık, İstanbul 2001.
- Mehmed Fahreddin, *Gülzar-ı İrfan*, İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî nu. 1093.
- Mehmed Şemseddin, *Bursa Dergâhları Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, Haz. Mustafa Kara- Kadir Atlansoy, Uludağ Yayınları, Bursa 1997.
- Öcalan, Hasan Basri, *Bursa'da Tasavvuf Kültürü (XVII. Yüzyıl)*, Gaye Kitabevi, Bursa 2000.
- Öcalan, Hasan Basri, "Bursa'da Bir Mesnevihan: Mehmed Emin Kerkükî", *Birinci Uluslararası Mevlânâ, Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu Bildirileri, (19-21 Aralık 2001-Manisa)*, Yay. Haz. Emrehan KÜEY, Manisa 2002. s.147-160.
- Öngören, Reşat, *Osmanlılar'da Tasavvuf: Anadolu'da Süfîler, Devlet ve Ulema (XVI. Yüzyıl)*, İz Yayıncılık 2003
- Tekeli, Hamdi, *Ahmed Gazzî'nin Hayatı ve Tasavvufî Görüşleri*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış yüksek lisans tezi, Bursa 1991.
- Tekeli, Hamdi, *Gazzîzâde Abdülatif'in Hayatı, Eserleri ve Vâkıât'ı*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış doktora tezi, Bursa 2000.

Tekeli, Hamdi, “Gazzî Ahmed Efendi” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İSAM, İstanbul 1996, cilt: XIII, s. 539-540.

Tekeli, Hamdi, “Gazzîzâde Abdüllatif Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi*, İSAM, İstanbul 1996, cilt: XIII, s. 540.

طریق قادر تیرنک آستانه سید اولاد آل اشرف مشروطه در
جمع کجی می احیا اولور
حسن افندی تکبیه بی

تغیر کجی بحکم سنه طریق نقش بند تیرنک واعظ حسو
افندی بنا ایلمشدر صکره وروش باشا حضرتلی تعمیر بود بلور
سلامی کجی بی

الآن اسکماره مدفون شیخ سلامی افندی بنا ایلمشدر
نمازگاه قبرین در بعد مرحوم بابا پاشا حضرتلی قصر
و حصار تله توسیع ایلدی پنجه شنبه کجی می احیا اولور
صالحی تکبیه بی

فی الاصل حضرت هدی خلیفا سننک ایوب افندی بنا
بودی بعد اشرفزاده شرف الدین افندی توسیع و
اعمار ایلدی الآن اولاد آل اشرفین در اماخر ایملیش
مسدود در سد باشی چار شوی ورا سنه در محکم
جهار شنبه تکبیه بی

بودخی صالحی تکبیه قبرین در حضرت هدی خلیفا سننک
یعقوب افندی بنا ایلمش ایوب بعد زمان محترق اولوب آلان
طریق

حالة محمود بیگ اولان کباب اولان اولان
امیر سلطان حضرتلی جامع شریفی محراب ورا سنه بر دلنشین
زاویر در مشایخ امیری توسیع واعمار ایلدی دو شنبه
کجی می احیا اولور طریق نقش بند تیرنک در محکم
زینبیل کجی بی

امیر سلطانک جانب شرقی عبداللطیف فی حضرت تیرنک
بناسید مرور زمانه خراب مشرف اولمش ایسه ده اسکان
اولور دونده چله خانه لر و جوارین منلاخرو حضرت تیرنک
حجری و قصر و حوض لطیف موجود در عز بیزمه
اشرف زاده کجی بی

انجیر کجی بحکم سنه اشرف نافی حضرتلی بنا ایلدی
صکره اشرفزاده عزالدین افندی زمانه تکبیر سنه
زاده نام یعنی توسیع ایلدی حرات عدین وکتب ایلمش
و فرکت نفیسه سی وارد ایچ ایملی سید احمد باشا مرحوم
جوارین بر صدیقہ ایوب حوی در کاهی توسیع ایلدی
طریق

Belge: 1

منازه می موجود ای کجی می وارد دگر محکم سنه قالمشدر
بکا شیخ تکبیه بی

فی الاصل بخراب ایلمشدر رمضان بابا حضرتلی
اعمار ایوب بکاشی تکبیه ای اولمشدر عظیم تقرجگاه
رعنا در دونن چهار کاشیه تعمیر اولور تبر و ساز
ادوات چوذر
منزوی عبدالله افندی کجی بی

حاجیر جامع قریه صدر اسبق مغنیسه مدفون عزت
تعمیر باشا بنا ایلدی وافر حراتی وارد هر رعنا در کاهدر
دو شنبه کجی می احیا اولور
شیخ کجی بی

طوبی بازاری جوارین مشهور لافاق اسمعیل شیخ حضرتلی
بنا بود بلور بعد وفات خلیفا سننک حکمی افندی بود لری
الآن حکمی افندی اولادین در عظیم مضمون در کاهدر
دو نده کشتخانه سی دخی وارد بازار ایشی و جمع
کجی لری احیا اولور
حسام الدین کجی بی

حسام الدین کجی می حضرتلی جامع شریفی تکبیه ایوب اعمار
ایلدی تیر بی قدرینده در و فرکت دخی وارد محکم
توغولی تکبیه بی

طریق جلوتیه جبل بروسه دن اطروشی قیغولی نام برزاق خانسی
تکبیه الحنا ایوب بعضی اهل خیر اعانه سبیله حریمی توسیع
اولندی وفاتین ذکر اولشان حجه بی مرحومی فن ایلمشدر
الآن بارات اولادی اوزرین دوازده کجی می احیا سنید
انالی تکبیه بی

انالی محکم سنه مشهور لافاق قوی امیر افندی بنا بود
بعد زمان توسیع اولندی احراق کبیره محترق اولوب
والله کتلی می یوسف اغانک وسانا اهل خیر لیاغان لر ایله
اعمار اولدی بر کوزل در کاهدر کبار اولیا الهدی
وافذوات مدفون جمع کجی می احیا سنید دخلوتیه در کاهیه
شیخ نعمان تکبیه بی

چنانلزون محکم سنه در فالاصل حکیمزاده علی باشا ایلمشدر
احراق کبیره محترق اولوب یوسف ضیا باشا بنا ایلدی
بعد بروسه اعیانی الحجاج احمد افندی برضا ضتم ایله

Belge: 2

جباری توسیع ابدی صالحی کجی علیا سید قادر تبه در کا هیدر

مصری کجیه بی

حضرت مصری زمانه ابدال نام بزات بنا ایلری جامع کبیر قرینه در اوقافی قلیل اولدیندن خراب مشرف اولشل ایسه ده یزه اسکان فقرا و جمعه کجیه لری احبیا اولنور نظر کاه حضرت مصری در خلفای حضرتدن صحیح افندی اولاد لر تنه در خلوتیه در کاه سیدر

باشی کجیه بی

کوک دره مقسی جوارنه ابدال محل خلفا سندن باشی ابرهیم بک بنامی بر کار کیر جامع و جباری معورد دوشنبه کجیه بی احبیا اولنور نقش بندیه زاویه سیدر

قره باش کجیه بی

طریق جلوتیه دن قره باش افندی بر مسجید بنا ایلشل سبکی بعد بعد درویش باشا کتفا سی الحاج سلیمان افندی مشیخت و اما متشه مالک اولوب و اولوق صرف اربوب برنادین و طور جدید زاویه بنا ایلری چهارشنبه کجیه بی واحد کونی احبیا اولنور طریق قادر تبه اصولی اجرا اولنور

عجنته

عبدال مؤمن کجیه بی

کوک دره مقسی ورا سنده شیخ عبدال مؤمن افندی چون باوز سلطان سلیم بنا ایلشل بر عالی جامع در بعد خراب اولدی رفاعی شیخ شیخ محمود افندی مشیخته مالک اکبر سلطان سلیم والد سلیمانیه اعمار اولدی الان طریق رفاعیه کجیه سید جمعه کونی احبیا اولو

شیخ امین افندی کجیه بی

مشهورالافاق کرکونی شیخ امین افندی حضرت لری ولد حبیب مسیری جوارنه خانقاه بنا یوروب جامع شریفی دخی وضع منبر ایله احبیا وقرینه بر عالی کجیه و حجرات و کتبخانه بنا نشاند ایلدی عزیز مشارالیه دخی قربنده مزور در نقش بندیه در کا هیدر جمعه کجیه بی احبیا اولور

شیخ احمد الغزوی کجیه بی

دختر مشرف محله سنده مشهورالافاق شیخ احمد الغزوی حضرت لری بنا مسید حضرت غزی قدس سره نلک اولادینه مشروطه در حجرات معتدیه و عالی جامع شریف درونده تبه عزیمین و جوارنه کتبخانه بی و قصور عدد بی بی

Belge: 3

وارد مرور زمانه جباری خراب مشرف اولوب درویش بانیا حضرت لری احبیا و حجرات و ایچ ایللی احمد باشا بر عالی مناره انشاء ایدوب نوز الله باشا حضرت لری دخی لمبیه سعادت تودیع ایدوب حاجی محمد باشا و فرکتب وضع ایلدی بازار ایلر تنی و جمعه کجیه لری و جمعه کون بعد داد القضاء ذکر و آیین اجرا و ختم شریف ادا اولنور طریق جلوتیه کتبا سیدیه

مولوی کجیه بی

بیگار باشی رهگذرندن در جنوبی احمد دده افندی نلک احبیا سی اولوب بعد زمان نوز الله باشا حضرت لری سما تخانه سنی مسجد گنا و احبیا و مطبخ شریفی فتح و اطعام فقرا و مستزائی کونونه سنی نعم ایلله قلوب حسادی کسر ایلشدر جمعه کونلری آیین مولاد سنا هر بر مالومه سبله اجرا اولنور عظیم و جسم در کا هیدر

اوجقوزیلر کجیه بی

جل ورتن بخارا اولنندن اوجقوزیلر انشاء ایدوب بعد برسوی محی الدین افندی توسیع ایلری بعد مصطفی باشا اذسرف احبیا ایلدی برسوی افندی اولادنه در غایت

مرقوم

مرتفع و عالی خلوتیه در کا هیدر بازار ایلر تنی و جمعه

کجیه لری احبیا اولنور

افتاده کجیه بی

از قدیم حضرت افتاده قدس سره بنا مسید ر بعده قطب ابرهیم افندی توسیع ایلدی بعد افتاده زاده شیخ مصطفی افندی احبیا ایلری بعد علی باشا توحید خانیه سی وقرینن حجراتی اعمار ایلدی طریق جلوتیه نلک استانه سیدر دوشنبه و جمعه کجیه لری احبیا اولنور عتابندن مفتوح و مرتفع در کاهدر اولاد حضرت

تخام کجیه

فوالصلخرایه تخام ایلری اسمعیل روی خلفا سندن صاحب علی افندی اشترا ایدوب نیکه ایلری کار کبیر سما تخانه سی و جوارنه حجراتی و وارد قادر تبه نیکه سید بازار کجیه لری احبیا اولور

غار عاشقان

بیگار باشی صوبه ناظر بر قصر صورتن زاویه و جوارنه

Belge: 4

ترتیب سی وارد احیای سی بود قدر عزیز و محکم

مسورخان

بیکارباشند بکارگیر زاویه و هر جمعه بی سنمندر
اوقافی اولادینه مشروطه در زمان اوله زاویه امیش
اما شمعی غریبا ساکن ایدر لر ارسلره

اوز بیکر کیمسی

بیکارباشی جامعی انصاف المند زعفر اوز بیکر ای مخصوص
برزاویه در مرور زمان ایله خراب اولوب ایچ ایللی
سیندا احمد پاشا حضرتلی محمد زاده بنا و احیا اربوب
فیون و کوا هبه دن و اوقاف سائده مان مایه بیکر کوز
غروشه یقین تعینات فقاره اوز بیکر سی وارد و محکم

هند بیکر کیمسی

بیکارباشی مرادزی وسطدر هند میان طائفه سنه
مخصوص برجایع و جوارین حجرات متعدده سی وارد
بر مقدار خراب اولش ایری جزیه دار زاده حسام الدین افندی
تعمیرینده موفق اولدی

سعدی نکیه سی

نویس

بروسه قلعه سنک بر قوی تعمیر اولنان فبود روننه فی الاصل
خلوتیه دن زنجیری علی افندی نکیه سی ایری بعد بعد مطرف
سعدیه دن شیخ مصطفی افندی بدینه کجوب سعدی
نکیه سی اولدی بر مقدار خراب ایری قوس منسکی
حکیم الحاح سلیمان افندی کوزل تعمیرینده موفق اولشده

نقشبندی کیمسی

قلعه درونده مناسرتقریندن برج اوزرونه در فی الاصل
آچین باش محسود افندی بنا سید احرار کبیرده
مخترق اولوب فلیه قاضیسی فیضی زاده سید مصطفی
افندی احیای ایدر

جزیه دار زاده نکیه سی

میشوز جزیه دار زاده حاجی حسین اغا بنا ایدر
درونده کتیفات و حجرات عدیده سی وارد
نقشبندی ایدر

نصوحی کیمسی

حصار داخلده نصوحی افندی بنا سید حجرات
عدیده فی محاط بر کوزل زاویه در پنجشنبه کیمسی احیای سید

Belge: 5

سید اصول کیمسی

حضرت امیر قریب سندن و رفقا سندن سید اصول
نام ذات شریف بنا سیدر بود دیر محله سی قرین در مرور
زمانه خراب اولوب آلان برزاویه چه و هر جمعه سی اولوب
بعض بقریا ساکن اولور اما روحا نیتلو هر مقما مدر

میر بدلا کیمسی

عزیزین مشارالیهک بنا سیدر مرادیه ده چنار اوقاف تعمیر
اولنان محلدن در صدر اسبق حافظ اسمعیل پاشا چنار
بنا ایدر لکن قبوسی مسدود در برخانون یدمشده در

چیری کیمسی

مرادیه چهارنوسندن در چیری ده نام ذاتک بنا سیدر مقدم
مخترق اولوب درویش پاشا حضرتلی احیا ایدر خلوتیه
در کاهیدر سبت کیمه سی احیا اولور محکم

احمد پاشا کیمسی

چنار فزون در رفناری زاده احمد پاشا بنا سیدر هم محله
مستحری هم نکیه در احرار کبیرده زاویه سی وتره سی
مخترق اولشده نارانی مشایخی سید لرین در محکم

نویس

چهارشنبه کیمسی

برسوی اولادندن شیخ مصطفی افندی بنا سیدر علی پاشا
جامعی قرین برزاویه در نورالله پاشا حضرتلی تعمیر ایدر
خلوتیه دندر چهارشنبه کیمر شیخ قرانت ذکر اولشده

قدیمی نکیه اولوب شمعی مزولک اولان نکیه لر بیان

نویس اولی ابا زاویه سی

اسکی قبله جوقرین مولودی سلیمان افندی تره سی جوارین
خراب برزاویه در اوقاف کتیه سی وارد و محکم

الهی زاده زاویه سی

مولودی سلیمان افندی جوارین اثر بنا سی موجود الحدار سر
زاویه در خیالی و اوقافی وارد سنجینی شالی شیخدر کل و بلبلر
حسابی روز جزاه حق سنواک اشته ککر کردر محکم

کوجان میر سلطان

زندیلور اسنده بهر امیر سلطان دیکله شیخ جامعی خراب
تره سی معور جوارین چند جمعه معوره ایله بر کوزل
زیارت کاهدر

Belge: 6

بر زمانه زاویه امیش الآن مفقود اولمشدر ارسلو

ساکنه زاویه

بروسه ذیلند ساکنه فقرا سینه بنا اولمش

بر زاویه معصومه در

۲۳

۲۳

۲۳

احقر لوری خادم الفضا و شیخ احمد زنی نام
سید شیخ عبد الطیف الضعیف

هـ

قاصد و ابیاتی زاویه

علی باشا جامع قهر بنده بر کوزل زاویه ابری الآن خاکله یکساز
اولوب سنک مراقدا عارینه شاهد در خلوتیه
زاویسی ابدی شمندی مدرسه اعتبار اولمشدر

یعقوب افندی زاویسی

قره اغاج حکم سده خلوتیه دن یعقوب افندی
زاویسی در ستر به لری باقی قالمشدر

ابدال مراد زاویسی

بروسه نفر جکا هلری بیانه ذکر مرور اسنادی
زاویه در آن شیخی و تر به داری وارد در

سیدنا عمر یلوی

بروسه فقر جکا هلری ذکر بن بیان اولندی زاویه در
مشیحنی و تر به دار لغی حکم منی زاده لریه در هـ

نعیم خانق زاویسی

بود شی طوتیه دن شیخ بکر افندی نام نه بر ذاتک زاویسی
ابری حاکم بر لری موجود جامع مفقود در عزیزیم

المالح زاویسی

Belge: 7